

บทที่ 3

สภาพโดยทั่วไปและพัฒนาการของชุมชน

3.1 สภาพโดยทั่วไปของชุมชนบ้านน้ำเค็ม (หลังเหตุการณ์สึนามิ)

3.1.1 ลักษณะทางกายภาพ

(ก) **อาณาเขต** พื้นที่หมู่ 2 บ้านน้ำเค็ม ตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลบางม่วง อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา มีอาณาเขตติดต่อกับ 4 ด้าน ดังนี้

ทิศเหนือ มีอาณาเขตติดกับเกาะคอเขา (ตำบลเกาะคอเขา) และคลองปากเกาะ

ทิศใต้ มีอาณาเขตติดกับบ้านบางหลูด

ทิศตะวันออก มีอาณาเขตติดกับบ้านบางม่วงและคลองบางปอ

ทิศตะวันตก มีอาณาเขตติดกับทะเลอันดามัน

(ข) **ที่ตั้งของบ้านน้ำเค็ม** ชุมชนบ้านน้ำเค็มนั้นมีพื้นที่อยู่ในเขตตำบลบางม่วง อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา เหตุที่เรียกว่า "บางม่วง" นั้นเดิมสันนิษฐานว่าบริเวณนี้จะมีต้นมะม่วงอยู่เป็นจำนวนมาก และมีต้นมะม่วงใหญ่ขึ้นอยู่ตรงบริเวณทำนน้ำริมคลอง ผู้คนที่สัญจรไปมามักจะมาขึ้นบกที่ทำน้ำแห่งนี้ ซึ่งมีต้นมะม่วงใหญ่ที่เป็นลักษณะเด่นที่สังเกตเห็นได้ ทำให้ราษฎรทั่วไปเรียกว่า "บ้านบางม่วง" ต่อมาหมู่บ้านนี้กลายเป็นชุมชนขนาดใหญ่ที่มีประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นจึงใช้ชื่อว่า "หมู่บ้านบางม่วง" ซึ่งเป็นชื่อของตำบลในเวลาต่อมา และเหตุที่เรียกว่า "บ้านน้ำเค็ม" นั้นสันนิษฐานว่าเพราะมีที่ตั้งอยู่ติดทะเลอันดามันและ "น้ำเค็ม" เป็นภาษาถิ่นได้หมายถึง "น้ำทะเล" (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพังงา, 2549 : 61)

ชุมชนบ้านน้ำเค็มเป็นชุมชนที่มีขนาดใหญ่มีพื้นที่ประมาณ 4,060 ไร่สภาพพื้นที่เป็นพื้นที่ราบริมชายฝั่งทะเลอันดามันมีอาณาเขตจนถึงชายฝั่งทะเลประมาณ 6,000 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ริมชายฝั่งอยู่สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 2 เมตร หน้าหาดกว้าง 20 เมตร เป็นชายฝั่งทะเลเปิดลักษณะชายฝั่งเช่นนี้มีความลาดชันน้อยซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้คลื่นสึนามิเคลื่อนที่เข้าฝั่งด้วยความเร็วสูงและสามารถรุกเข้าบนฝั่งเข้าชุมชนได้เป็นระยะไกลประกอบกับการตั้งบ้านเรือนของชาวบ้านอย่างหนาแน่นดังนั้นเหตุการณ์สึนามิที่ผ่านมาจึงทำให้บ้านน้ำเค็มได้รับความเสียหายอย่างหนัก (กรมทรัพยากรธรณี, 2550 : 2-9) พื้นที่ชายฝั่งของชุมชนนั้นประกอบด้วยพื้นที่ 2 ลักษณะคือ สภาพที่เป็นหาดทรายซึ่งอยู่ใกล้ชุมชนชาวบ้านใช้เป็นจุดเรือหัวโทง(เรือที่ใช้ประกอบอาชีพประมงชายฝั่ง) และสภาพที่เป็นป่าชายเลนที่ชาวบ้านใช้ตั้งกระชังเลี้ยงปลาหรือจับ

ปู หลังจากเหตุการณ์สึนามิทำให้ชาวบ้านเห็นความสำคัญของป่าชายเลนมากขึ้นดังนั้นจึงมีกิจกรรมปลูกป่าชายหาด ปลูกป่าชายเลนขึ้นใน โอกาสต่าง ๆ

(ค) **สภาพภูมิอากาศ** สภาพภูมิอากาศของชุมชนบ้านน้ำเค็มนั้นมีภูมิอากาศแบบมรสุมเขตร้อน ได้รับอิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ มี 2 ฤดู คือ

- ฤดูร้อนเริ่มตั้งแต่เดือนมกราคมถึงเดือนเมษายนเป็นช่วงที่ได้รับลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งพัดผ่านอ่าวไทยเข้าสู่ฝั่งตะวันออกทำให้ชายฝั่งตะวันตกมีฝนตกน้อย
- ฤดูฝนเริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงเดือนธันวาคม ฝนตกชุกในเดือนมิถุนายน-เดือนพฤศจิกายน ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 3,761 มิลลิเมตร เดือนตุลาคมมีปริมาณน้ำฝนมากที่สุดคือ 608 มิลลิเมตร (กรมทรัพยากรธรณี, 2550 : 5-7) โดยช่วงนี้ชายฝั่งตะวันตกของภาคใต้จะได้รับอิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งพัดผ่านมหาสมุทรอินเดียเข้าสู่ภาคใต้ เนื่องจากเป็นลมที่พัดผ่านทะเลมาตลอดจึงเป็นมวลอากาศที่มีความชื้นสูงและจากการที่มีลักษณะภูมิอากาศแบบมรสุมเขตร้อน อุณหภูมิแต่ละฤดูกาลจึงไม่แตกต่างกันมากนักคืออยู่ระหว่าง 29-36 องศาเซลเซียส

(ง) **ทรัพยากรธรรมชาติ** พื้นที่บริเวณบ้านน้ำเค็มลงไปทางทิศใต้เป็นพื้นที่หาดทรายชายฝั่งทะเลที่มีระบบนิเวศแบบป่าชายหาด (Beach Forest) ที่เป็นสังคมพืชป่าไม้ไม่ผลัดใบ พรรณไม้ที่พบได้แก่ กระทิง หูกวาง โพธิ์ทะเล มะนาวผี ปอทะเล จิกทะเล รักทะเล สนทะเล ทองหลางน้ำ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีต้นเตยทะเลหรือลำเจียก พลับพลึง กระทกรก ผักนึ่งทะเลและพืชตระกูลหญ้า บริเวณปากคลองบางม่วงและคลองบางป้อมีสภาพเป็นป่าจากและป่าชายเลน พรรณไม้หลักที่ขึ้นคือ โกงกางใบเล็ก แสมทะเล โพธิ์ทะเลและชะคราม พื้นที่ของป่าชายเลนเหล่านี้เป็นแหล่งอนุบาลของสัตว์น้ำวัยอ่อนป่าชายเลนมีพื้นที่ประมาณ 400 ไร่ รอบชุมชนบ้านน้ำเค็มจากเหตุการณ์สึนามิ ตะกอนดิน ทรายและตะกอนอินทรีย์ต่าง ๆ ที่ถูกคลื่นพัดมาปิดทับป่าชายเลนทำให้ต้นไม้ในป่าชายเลนล้มตายเสียหายและเกิดการพังทลายของตลิ่งลำน้ำสาขาต่าง ๆ ในบริเวณป่าชายเลน (กรมทรัพยากรธรณี, 2550 : 5-2)

ซึ่งป่าชายหาดต้องใช้เวลาในการฟื้นฟูตามธรรมชาติ ส่วนกิจกรรมของชาวบ้านน้ำเค็มต่อป่าชายเลนนี้ชาวบ้านนิยมเลี้ยงปลากระชังที่บริเวณป่าชายเลนทั้งก่อนและหลังสึนามิ นอกจากนี้ในวันสำคัญต่างๆเช่น วันพ่อแห่งชาติ วันแม่แห่งชาติ วันครบรอบเหตุการณ์สึนามิ ชุมชนบ้านน้ำเค็มจะจัดกิจกรรมอนุรักษ์ป่าชายเลน ส่งเสริมให้มีการปลูกป่าชายเลน โดย ทีมอพพร. ของบ้านน้ำเค็มและศูนย์ประสานงานชุมชนบ้านน้ำเค็ม ร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภายในและนอกชุมชน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการจัดทำแผนเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติสึนามิของชุมชนในแง่ของการกระตุ้นให้ชาวบ้านได้เห็นความสำคัญและเข้าร่วมกิจกรรมเนื่องจากหลังเหตุการณ์สึนามินั้น

ชาวบ้านน้ำเค็มได้ตระหนักมากขึ้นว่าป่าชายเลนที่มีอยู่รอบชุมชนนั้นสามารถลดความรุนแรงจากคลื่นสึนามิได้

(จ) สถานที่สำคัญที่อยู่ใกล้เคียง บ้านน้ำเค็มตั้งอยู่ในเขตอำเภอตะกั่วป่า ซึ่งเป็นอำเภอที่เคยเป็นหัวเมืองเดิมและมีการทำเหมืองแร่มาก่อนจึงมีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมากในช่วงนั้น ปัจจุบันนี้จึงมีสถานที่สำคัญทางราชการต่าง ๆ อยู่หลายแห่ง เช่น

- โรงพยาบาลตะกั่วป่าซึ่งห่างจากบ้านน้ำเค็มมาประมาณ 9 กิโลเมตร

- โรงเรียนที่อยู่ในเขตอำเภอตะกั่วป่าหลายแห่ง ได้แก่ โรงเรียนมัธยมตะกั่วป่าเสนานุกูล โรงเรียนเทศบาลบ้านย่านยาว (ระดับประถม) โรงเรียนบ้านบางม่วง (ระดับประถม) ซึ่งชาวบ้านน้ำเค็มนั้นส่วนใหญ่ก็ส่งบุตร หลาน มาเรียนที่โรงเรียนเหล่านี้

- องค์การบริหารส่วนตำบลบางม่วงในช่วงเกิดสึนามินั้นชาวบ้านได้หนีมาที่นี่และใช้เป็นสถานที่ตั้งบ้านพักชั่วคราวในช่วงที่รอเข้าพักที่บ้านพักถาวร

- อำเภอตะกั่วป่า โดยช่วงเกิดสึนามินั้นชาวบ้านได้หนีมารวมกันที่นี่

- วัดย่านยาว วัดบางมรวน วัดบางม่วง

- สถานีตำรวจภูธรอำเภอตะกั่วป่า เป็นต้น

ซึ่งสถานที่ที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นอยู่ในรัศมีจากบ้านน้ำเค็มไม่เกิน 15 กิโลเมตร

(จ) สาธารณูปการของชุมชน

- ไฟฟ้า ได้รับไฟฟ้าจากการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค

- น้ำประปา ส่วนใหญ่ที่บ้านน้ำเค็มใช้น้ำประปาจากการประปาส่วนภูมิภาคตะกั่วป่า โดยมีแหล่งน้ำดิบอยู่ที่ตำบลโคกเคียนแต่ยังมีบางส่วนของชุมชนที่ต้องซื้อน้ำใช้จากรถขายน้ำอยู่

- ระบบการสื่อสารในชุมชน มี 2 ลักษณะคือ การสื่อสารในสถานการณูปโภคและการสื่อสารในสถานการณที่เสี่ยงต่อการที่จะได้รับภัยพิบัติสึนามิคือหอเตือนภัยสึนามิจำนวน 2 แห่ง

- หอกระจายข่าว

- วิทยุชุมชน คือคลื่นระบบเอฟเอ็ม ความถี่ 100.25 เมกกะเฮิรท์

- โทรศัพท์สาธารณะชุมชนบ้านน้ำเค็มมีตู้โทรศัพท์สาธารณะขององค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทยตั้งอยู่ 3 แห่ง คือที่บริเวณด้านข้างของโรงเรียนบ้านน้ำเค็มจำนวน 3 ตู้ บริเวณสถานีตำรวจย่อยในชุมชนจำนวน 3 ตู้ และบริเวณท่าเรือที่จะข้ามไปเกาะคอเขา 3 ตู้

(ข) **ด้านสาธารณสุข** บ้านน้ำเค็มมีสถานอนามัย 2 แห่งคือ สถานอนามัยบางม่วง ตั้งอยู่ทางเข้าของชุมชน และสถานอนามัยบ้านน้ำเค็ม จากข้อมูลทะเบียนประวัติอาสาสมัครสาธารณสุข ปี 2550 ของสถานอนามัยบ้านน้ำเค็ม วันที่ 5 มิถุนายน 2550 มีจำนวนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จำนวน 41 คน เป็นชาย 13 คน หญิง 28 คน ดังนั้นสัดส่วนของอาสาสมัครสาธารณสุขต่อจำนวนประชากรบ้านน้ำเค็มทั้งหมด 3,621 คน เฉลี่ยแล้ว เท่ากับ 1 ต่อ 88 คน สถานอนามัยบ้านน้ำเค็มก่อตั้งเมื่อปี 2507 ปัจจุบันมีพยาบาลวิชาชีพ 2 คน เจ้าหน้าที่บริหารงานสาธารณสุข 1 คน เจ้าหน้าที่สาธารณสุขชุมชน 1 คน และมีโครงการที่ดำเนินงานร่วมกับองค์การระหว่างประเทศเพื่อการโยกย้ายถิ่นฐาน (IOM) คือโครงการความร่วมมือในการแก้ปัญหาสาธารณสุขต่างด้าว ซึ่งร่วมกับกระทรวงสาธารณสุข ปัจจุบันบริเวณสถานอนามัยบ้านน้ำเค็มเป็นที่ตั้งของหอเตือนภัยสึนามิของชุมชน

(ข) **ด้านการศึกษา** บ้านน้ำเค็มมีโรงเรียน 1 แห่งคือ โรงเรียนบ้านน้ำเค็ม เปิดสอนในระดับอนุบาล (ศูนย์เด็กเล็ก) ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีจำนวนครู 32 คน นักเรียน 543 คน (ข้อมูลวันที่ 26 มีนาคม 2550) ปัจจุบันโรงเรียนบ้านน้ำเค็มเป็นที่ตั้งของหอเตือนภัยสึนามิของชุมชนและจากเหตุการณ์สึนามิที่ผ่านมาโรงเรียนบ้านน้ำเค็มนั้นแม้ว่าจะได้รับผลกระทบจากสึนามิแต่ก็น้อยกว่าบริเวณอื่น ๆ ในชุมชน เพราะตั้งอยู่ไกลจากทะเล ดังนั้นปัจจุบันชุมชนบ้านน้ำเค็มจึงมีข้อตกลงร่วมกันว่าให้โรงเรียนบ้านน้ำเค็มถือเป็นสถานที่หลบภัยชั่วคราวจากคลื่นสึนามิและเป็นจุดที่ปลอดภัยเพราะตั้งอยู่บริเวณพื้นที่สูง ไกลจากทะเล และหลังเหตุการณ์สึนามิภาคเอกชนได้สร้างอาคารเรียนหลังใหม่ที่เป็นตึก 3 ชั้นให้ ดังนั้นโรงเรียนบ้านน้ำเค็มจึงถือว่าเป็นอีกหนึ่งบริเวณที่ปลอดภัยจากคลื่นสึนามิของชุมชน

3.2 พัฒนาการของชุมชน

3.2.1 ยุคประมงพื้นบ้าน (ก่อนปี พ.ศ.2515)

ยุคประมงพื้นบ้านเป็นยุคที่ชาวมอแกน-มอแกน อยู่อาศัยมาแต่ดั้งเดิม โดยประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านเป็นหลัก โดยใช้วิธีการทำประมงอย่างง่าย ใช้เครื่องมือที่ไม่ซับซ้อน ลักษณะสภาพสังคมเป็นแบบปิด "ชุมชนบ้านน้ำเค็ม" ในอดีตเป็นชุมชนขนาดเล็กมีประชากรอาศัยอยู่ประมาณ 30 กว่าครัวเรือน ซึ่งเรียกกันว่า "ชุมชนแหลมป้อม"

3.2.2 ยุคเหมืองแร่ (ปี พ.ศ. 2515-2524)

ยุคนี้เป็นช่วงที่รัฐบาลมีมาตรการเพื่อเร่งรัดการเติบโตทางเศรษฐกิจในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 3 (พ.ศ.2515-2519) และฉบับที่ 4 (พ.ศ.2520-2524) ที่นโยบายส่งผลโดยตรงกับการเพิ่มปราบปรามบัตรกับบริษัทเอกชนในกิจการเหมืองแร่ดีบุก

สภาพทางธรณีวิทยาทางภาคใต้ของประเทศไทยรวมทั้งจังหวัดพังงาอยู่ในแนวเทือกเขาหินแกรนิตซึ่งอยู่ทางด้านตะวันตกเป็นส่วนใหญ่การกำเนิดแร่ดีบุกมีความสัมพันธ์กับหินแกรนิต จังหวัดพังงาจึงมีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรแร่ดีบุกอยู่มาก ประกอบกับนโยบายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 3 (พ.ศ.2515-2519) ได้ให้ความสำคัญกับมาตรการทางเศรษฐกิจโดยรัฐมีมาตรการในการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจให้สอดคล้องกับภาวะการณ์ตลาดโดยเร็วที่สุดโดยหนึ่งในมาตรการนั้นคือเรื่องของการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติซึ่งกำหนดไว้ในบทที่ 3 ของแผนเรื่องเป้าหมายเศรษฐกิจรวมข้อที่ 5 ว่าพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้ได้ผลตอบแทนที่สูงขึ้น ทั้งในด้านทรัพยากรที่ดิน แหล่งน้ำ ป่าไม้ และแร่ธาตุ โดยอาศัยการสำรวจและวิธีการผลิตให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น โดยคำนึงถึงหลักอนุรักษ์กรรม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ,ออนไลน์)

นโยบายที่สำคัญอีกประการหนึ่งของแผนฉบับนี้คือ ส่งเสริมบทบาทของเอกชนในการพัฒนา โดยเนื้อหาของแผนกล่าวว่า จะเน้นให้ความสำคัญกับการลงทุนของเอกชนมากยิ่งขึ้นการพัฒนาอุตสาหกรรมจะส่งเสริมการลงทุนของเอกชนทั้งที่เป็นทุนภายในประเทศและการลงทุนจากต่างประเทศให้เพิ่มขึ้น อุตสาหกรรมที่ให้ความสำคัญสูงได้แก่ อุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกและอุตสาหกรรมที่ใช้วัตถุดิบและแรงงานในประเทศจำนวนมาก ขยายการวางแผนในส่วนเอกชน โดยสนับสนุนหลักการให้รัฐบาลและเอกชนได้มีส่วนร่วมช่วยเหลือเกื้อกูลกันในการพัฒนาประเทศอย่าง

ใกล้ชิด(สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ,ออนไลน์) เมื่อพิจารณาแล้วก็คือลักษณะของการให้สัมปทาน

วรพันธ์ วิจารณ์ (2538 : 1) อธิบายเพิ่มเติมว่า ในส่วนของการพัฒนาอุตสาหกรรมเหมืองแร่ โดยนโยบายของรัฐบาลในช่วงแผนที่ 3 นี้สนับสนุนและส่งเสริมการประกอบอุตสาหกรรมเหมืองแร่ของเอกชนโดยเฉพาะการให้ความสำคัญและเร่งรัดพัฒนาแร่ดีบุกและฟลูออไรต์ส่งเสริมการเพิ่มผลผลิตและเปิดการผลิตใหม่แก่อุตสาหกรรมอื่น ๆ ส่งเสริมภาคเอกชนให้สำรวจทรัพยากรแร่ต่าง ๆ เพื่อหาแหล่งแร่สำรองให้มากขึ้นรวมทั้งยังกำหนดหลักเกณฑ์การให้ประทานบัตรให้รัดกุมยิ่งขึ้นพร้อมทั้งให้ความช่วยเหลือด้านวิชาการทำเหมืองและหาตลาดสินค้าแร่เพื่อการส่งออก โดยมีเป้าหมายเพื่อส่งไปจำหน่ายต่างประเทศทั้งหมดต่อมาเมื่อเกิดการขยายตัวของการทำเหมืองแร่อย่างกว้างขวางซึ่งมีผลต่อความเติบโตทางเศรษฐกิจในทางบวกรัฐบาลจึงกำหนดนโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมเหมืองแร่ต่อในลักษณะเดียวกันนี้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ.2520-2524)

มาตรการทางเศรษฐกิจในนโยบายการพัฒนาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 3 ดังกล่าวนั้นมีผลโดยตรงต่อการอนุญาตให้มีการประทานบัตรแก่บริษัทเอกชนเพื่อพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติคือแร่ดีบุกให้ได้ผลตอบแทนที่สูงขึ้นสอดคล้องตามนโยบายของแผน ดังนั้นจึงเกิดการลงทุนจากภาคเอกชนในการทำเหมืองแร่ทางภาคใต้ของประเทศไทยมากขึ้น ธุรกิจเหมืองแร่และธุรกิจที่เกี่ยวข้องจึงขยายตัวมากขึ้น โดยเฉพาะที่ อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา ซึ่งรวมถึงบ้านน้ำเค็มด้วย

ประมาณปี พ.ศ. 2515-2516 ได้มีการอนุญาตให้ทำเหมืองแร่ดีบุกทั้งบนบกและในทะเล ช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงเวลาเดียวกันกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 3 (พ.ศ.2515-2519) ที่สนับสนุนให้มีการทำเหมืองแร่มากขึ้นโดยรัฐให้ประทานบัตรแก่บริษัท "พอกยงเส็ง" ในการทำเหมืองแร่ที่บ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา ส่งผลให้มีประชากรจำนวนมากอพยพเข้ามาทำงานประกอบอาชีพขุดแร่ในพื้นที่อย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะในปี พ.ศ.2518 ชุมชนมีการขยายตัวเป็นอย่างมาก เพราะเศรษฐกิจดี ทำให้มีประชากรจากที่ต่าง ๆ เข้ามาทำงานในชุมชนมากขึ้นซึ่งสังเกตได้จากชื่อซอยต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนที่ตั้งเป็นชื่อจังหวัดหรือภูมิภาคของผู้ที่เข้ามาทำงานเช่น "ซอยเชียงใหม่" "ซอยอยุธยา" "ซอยนครศรี" "ซอยสุพรรณ" "ซอยบ้านแพน" เป็นต้น (ศูนย์ประสานงานชุมชนบ้านน้ำเค็ม,2549 :5)

อรไท อุ่นสกุล (2526 : 24-25,60) ศึกษาแนวทางการพัฒนาพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองแล้วในอำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา เมื่อปี พ.ศ.2526 แม้ว่างานวิจัยเรื่องนี้จะศึกษาไว้เป็นเวลามากกว่า 25 ปีแล้วก็ตามแต่ช่วงเวลาการศึกษาไว้เป็นช่วงเวลาที่ใกล้เคียงกับเหตุการณ์ในยุค

เหมืองแร่ของชุมชนบ้านน้ำเค็ม งานวิจัยของอรไทได้กล่าวถึงสภาพสังคมของชุมชนบ้านน้ำเค็ม ช่วงนั้นไว้ว่า

“ในช่วง พ.ศ.2518-2523 ซึ่งเป็นช่วงการ “ตื่นแร่” อุตสาหกรรมเหมืองแร่ขยายตัวอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะเหมืองแร่ทางทะเลซึ่งขยายตัวอย่างรวดเร็วในช่วงปี พ.ศ.2520-2523 และในช่วงปี พ.ศ.2521-2523 มีคดีอาชญากรรมเกิดขึ้นสูงมาก เนื่องจากการอพยพของประชากรจาก 63 จังหวัดทั่วประเทศเพื่อประกอบอาชีพเกี่ยวกับเหมืองแร่ในทะเล การขัดผลประโยชน์เกี่ยวกับแร่และการจับปลามีมาก โดยเฉพาะที่หมู่บ้านน้ำเค็มในอำเภอตะกั่วป่า ซึ่งเป็นแหล่งแร่ทางทะเลแหล่งใหญ่ของจังหวัดพังงา ประชากรมีรายได้อยู่ในเกณฑ์สูงสุดประมาณ 10,000 บาท ต่อเดือน หลังจากปี 2524 จึงเป็นช่วงที่แหล่งแร่มีแนวโน้มลดลงประชากรจึงอพยพกลับไปเป็นจำนวนมาก”

ไมตรี จงไกรจักร (2548:14-15) ชาวบ้านน้ำเค็มและผู้ประสานงานเครือข่ายผู้ประสบภัย สีนามิกกล่าวถึงบ้านน้ำเค็มในอดีตว่า

“ยุคของการค้าเหมืองทะเล ราวปี 2518 น้ำเค็มกลายเป็นอีกตำนานหนึ่งของตะกั่วป่า เหมือนกับยุคตื่นทองในอเมริกา ผู้คนจากทุกจังหวัดในประเทศไทยต่างเข้ามาแสวงโชคกับแร่สีดำสนิทใต้ทะเล น้ำเค็มเต็มไปด้วยคนสารพัดแบบ ทั้งผู้ดี ผู้ร้าย โจร ขโมย นักฆ่า โสเภณี ขอทาน ทุกชีวิตปะปนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน อาชีพของคนในสมัยนั้นหาแร่ดิบทุกเป็นอาชีพหลัก การปล้นแร่กลางทะเลเกิดขึ้นไม่เว้นวัน กลิ่นเงินทองหอมเย้ายวนเป็นพิเศษ ริมหาดยามเช้าตรู่ อย่างน้อยต้องมีศพลอยมาเกยหาดทุกวันไม่ต่ำกว่าวันละศพ ความเป็นไปของน้ำเค็มยุคนั้นเหมือนบ้านป่าเมืองเถื่อนที่เงื้อมมือกฎหมายมีอาจเอื้อมถึงหลายคนรวยกับแร่ในทะเล หลายคนรวยเพราะค้าแร่เถื่อน หรือเพราะขายของชำ ขายน้ำจืด ในขณะที่เดียวกันหลายคนต้องหมดตัวเพราะโดนปล้น โดนพายุ และที่สำคัญอีกหลายร้อยชีวิตที่ต้องเป็นผีเฝ้าท้องทะเล ในช่วงที่มีการทำเหมืองแร่ที่นี้บ้านน้ำเค็มรุ่งเรืองอย่างมาก จนได้ชื่อว่าเป็น “เทกซ์สเมืองไทย” ที่นี่จะมีโรงหนังอยู่มาก 4-5 โรง มีสถานบริการทางเพศกว่า 10 แห่ง กลิ่นดินปืน อิทธิพลมืด สมัยนั้นน้ำเค็มอยู่กันอย่างหนาแน่นมากคือบ้านมุงด้วยจากกันด้วยไม้ไผ่ ทุกคนอยู่อย่างต่อสู้ดิ้นรน แข่งกันทำมาหากิน น้ำเค็มในวันนั้นมีทั้งเสียงหัวเราะอย่างร่าเริงและเสียงร้องไห้จนน้ำตาแทบเป็นสายเลือด ปะปนกันจนแยกไม่ออก แต่ยุคตื่นทองก็อยู่ระยะหนึ่งเท่านั้น จากนั้นก็ถึงจุดถดถอย เนื่องจากจำนวน

แร่ลดลง บริษัทต่างชาติไม่ได้รับอนุญาตให้ต่อสัมปทาน บริษัทคนไทยก็ค่อย ๆ หยุดกิจการลง ตำนานบ้านน้ำเค็มกับเหมืองแร่ยุติลงราว ๆ ปี 2524"

ในช่วงการพัฒนาเศรษฐกิจในช่วงปี 2520-2524 (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4) มีการลงทุนในด้านต่าง ๆ เพิ่มขึ้นโดยเฉพาะการทำเหมืองแร่ในทะเลมีการลงทุนจากเจ้าของเรืออุตสาหกรรมที่ส่วนใหญ่เป็นชาวต่างชาติมูลค่านับล้านบาท ซึ่งแต่เดิมประชากรส่วนใหญ่ของจังหวัดพังงาและตะกั่วป่าทำเหมืองแร่โดยไม่ได้ใช้เทคโนโลยีที่สูงมากนัก ตัวอย่างเช่นการทำเหมืองเรือสูบลมในทะเล ปี พ.ศ.2519 ใช้วิธีการตัดแปลงเรือประมงหรือเรือดงเกเป็นเรือหาแร่ เรียกว่า "เรือดูด" หรือ "แพดูด" เป็นพาหนะบรรทุกเครื่องสูบลมทราย รวังกู้แร่หรือจึกขนาดเล็กและเครื่องอัดลมเพื่อใช้ส่งอากาศให้คนดำแร่ที่ลงไปใต้ทะเลและเพื่อคอยพุงหัวสูบลมในระหว่างการดูดดำแร่ (ซึ่งเป็นวิธีที่อันตราย) และมีประสิทธิภาพในการเก็บแร่ได้น้อยมาก

ต่อมาปี พ.ศ.2521 วิธีนี้ได้รับการพัฒนาให้เป็นเรือสูบลมที่มีขนาดใหญ่และมีประสิทธิภาพสูงขึ้นใช้วิธีของเรือชุดแบบท่อดูดโดยใช้เครื่องจักรและอุปกรณ์ทำเหมืองติดตั้งบนเรือแพเรียกว่า "เรือดัน" หรือ "แพดัน" แล้วใช้เครื่องสูบลมขนาดท่อสูบลมเส้นผ่าศูนย์กลางไม่เกิน 30.5 เซนติเมตรสูบลมเอาหิน ดินทรายปนแร่ขึ้นมาล้างบนเรือแพ การแต่งแร่บนแพใช้เครื่องแยกแร่แบบจึกเป็นหลัก การที่ตัวเรือพัฒนาเป็นแพเหล็กที่มีขนาดใหญ่ ท่อสูบลมไม่ต้องใช้คนพุง ที่สำคัญสามารถดูดดำแร่ได้มากกว่าวิธีอื่น แม้ว่าจะเป็นวิธีที่ปลอดภัยกว่าวิธีแรกแต่ก็นับว่าเป็นการใช้เทคโนโลยีที่สูงเกินไป ทำเหมืองแร่ทางทะเล ส่งผลกระทบที่ตามมาในภายหลังเพราะทำให้แหล่งแร่ดิบุกในทะเลลดปริมาณลงอย่างรวดเร็วและผลประโยชน์ก็ไม่ได้ตกกับคนในท้องถิ่น เมื่อเสร็จสิ้นการทำเหมืองนักลงทุนเหล่านี้ก็อพยพกลับไป ไม่ได้มีบทบาททางเศรษฐกิจอีก (อรไท ชุณสกกุล, 2526 : 59)

ปี พ.ศ.2524-2525 ทรัพยากรแร่ธาตุทั้งบนบกและทะเลเริ่มลดน้อยลงเนื้อที่เหมืองบนบกเป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์น้อยกว่าในทะเลโอกาสพบแหล่งแร่แห่งใหม่น้อยลงการทำเหมืองแร่ดิบุกประสบปัญหาต้นทุนสูงและไม่คุ้มกับปริมาณแร่ที่ผลิตได้ ดังนั้นการทำเหมืองแร่ดิบุกจึงได้เริ่มชะลอตัว

ปี พ.ศ.2526 ยุทธนา วรณปิติกุล (2541 : 3) ศึกษาเรื่อง พิธีกรรมกินเจในสังคมชาวจีนภาคใต้ กรณีศึกษา : ชาวจีนในอำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา กล่าวถึงสภาพสังคมในบ้านน้ำเค็มในช่วงใกล้หมดยุคการทำเหมืองแร่ไว้ว่า

"ช่วงเวลาการกอบโกยผลประโยชน์จากท้องทะเลที่ตะกั่วป่าสิ้นสุดลงในเวลาอันสั้นราวปี พ.ศ.2526 และยุคนี้ได้สร้างเศรษฐกิจใหม่ขึ้นมาจำนวนหนึ่งพร้อมกับความเสื่อมโทรมของท้องทะเลอันเนื่องมาจากน้ำมันเครื่องและแพดูดแร่ ความขุ่นของน้ำจากทรายที่ถูกดูด

ขึ้นมาทำลายสิ่งมีชีวิตชายฝั่งและสภาพแวดล้อมไปมากมาย ไม่เพียงแต่ทำลายสภาพแวดล้อม ชีวิตกรรมกรจากทุกสารทิศในเมืองไทยที่เข้ามาแสวงหาโชค และประสบกับชะตาที่ไม่แตกต่างกันมากนัก ส่วนหนึ่งร่ำรวย ในขณะที่จำนวนมากจบชีวิตในทะเล บ่อนการพนัน ยาเสพติด ผู้หญิง อาชญากรรมอันเนื่องมาจากผลประโยชน์ที่ขัดแย้งกัน และในช่วงเวลานี้เศรษฐกิจใหม่หลายคน ได้ก่อร่างสร้างตัวจากบ่อนการพนัน หวย ยาเสพติด และโสเภณี ในหมู่บ้านน้ำเค็มเรื่องราวเหล่านี้ล้วนมีแต่ธุรกิจนอกกฎหมาย น้ำเค็มกลายเป็นเมืองเถื่อนที่อำนาจรัฐเข้าไปไม่ถึง อาชญากรรมที่เกิดขึ้นกับแรงงานต่างถิ่น ไม่มีการสะสม ด้วยยากที่จะรู้ว่าใครมีแรงงานอยู่เท่าไร และเป็นใคร ช่วงนั้นในหมู่บ้านน้ำเค็ม ตายกันไม่ต่ำกว่าวันละ 4 ศพ ส่วนใหญ่แย่งแรกัน ว่ากันว่ามีคนจำนวนมากถูกทิ้งทะเล หรือกลบฝังใกล้ฝั่งทรายชายฝั่ง ซึ่งเดิมเป็นที่ตั้งของหมู่บ้านขนาดเล็ก แต่ต่อมาขยายตัวจนมีสภาพแออัดยัดเยียด"

ปี พ.ศ.2526 - 2528 โดยเฉพาะปี พ.ศ.2528 เกิดวิกฤติการณ์ราคาดีบุกในตลาดโลก ตกต่ำ(วรพันธ์ วิจารณ์, 2538 : 13) ผู้ประกอบการเหมืองแร่ดีบุกหยุดการลงทุนและเริ่มถอยตัวกลับ ดังนั้นจึงค่อย ๆ หมดยุคการทำเหมืองแร่ดีบุกในเขตอำเภอตะกั่วป่าและที่บ้านน้ำเค็มด้วยเช่นกัน

การทำเหมืองแร่ที่บ้านน้ำเค็มในอดีตนั้นเป็นการทำเหมืองแบบเปิด (Surface Mining) ประเภทเหมืองสูบ (Gravel Pumping) เหมืองฉีด (Hydraulicking) ที่ทำบนบก เหมืองเรือขุด (Dredging) (ทั้งบนบกและในทะเล) และเหมืองเรือสูบ (Suction Boat) ที่ทำในทะเล¹ ดังที่กล่าวไว้แล้วข้างต้น โดยเหมืองเรือสูบเป็นการทำเหมืองในทะเลที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะในประเทศไทย อนุญาตให้ทำได้ในจังหวัดพังงาเท่านั้น (กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่, 2547 : 15) ซึ่งหลังจากที่หมดยุคของการทำเหมืองแร่แล้ว จะพบพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองเป็นจำนวนมากที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์เนื่องจากความอุดมสมบูรณ์ของแร่และของดินนั้นหมดไปและพบว่าพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองแร่ในอำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา มีเนื้อที่ที่ผ่านการทำเหมืองแร่ประมาณ 41,486 ไร่ และมีชุมชนประมาณ 124 แห่ง (อรไท อุ่นสกุล, 2526 : ข)

ปัจจุบันยังคงมีร่องรอยของชุมชนเหมืองนี้อยู่เป็นจำนวนมากซึ่งที่บ้านน้ำเค็มนั้นผลจากการทำเหมืองแบบเปิดประเภทเหมืองสูบ เหมืองฉีด และเหมืองเรือขุด (บนบก) ที่ในกระบวนการของการทำเหมืองนั้นใช้แรงงานคน พลังน้ำ และเครื่องขุดหรือการระเบิดพังดิน ทรายปนแร่หน้าเหมือง แล้ว

¹ ผู้ศึกษาสรุปเองโดยประมวลข้อมูลจากงานวิจัยของกรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่และจากการสัมภาษณ์ชาวบ้านน้ำเค็มที่ส่วนใหญ่เคยทำเหมืองแร่มาก่อน

ใช้เครื่องสูบลมทราย สูบลมทรายปนแร่ขึ้นสู่อ่าง (กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่, 2547 : 12) จึงเป็นสาเหตุทำให้เกิดมีชุมชนเมืองขนาดใหญ่ในชุมชนปัจจุบันชุมชนเมืองเหล่านี้มีทั้งที่เป็นพื้นที่สาธารณะและพื้นที่ที่เป็นของเอกชนซึ่งจากเหตุการณ์สีนามิที่ผ่านมาพบว่าชุมชนเมืองเหล่านี้เป็นอุปสรรคต่อการวิ่งหนีคลื่นยักษ์สีนามิและในปัจจุบันด้วย

3.2.3 ยุคประมง นากุ้ง การประกอบอาชีพที่หลากหลายขึ้น (ปี พ.ศ. 2524-2547)

เมื่อหมดยุคเหมืองแร่ ชุมชนบ้านน้ำเค็มเปลี่ยนจากอาชีพรับจ้างทำงานในเมืองแร่มาเป็นอาชีพประมง ชาวบ้านบางส่วนกลับภูมิลำเนาแต่ส่วนใหญ่เลือกที่จะประกอบอาชีพที่บ้านน้ำเค็มต่อ เนื่องจากบ้านน้ำเค็มมีพื้นที่ติดทะเลอันดามันที่ยังมีทรัพยากรสัตว์น้ำอุดมสมบูรณ์อยู่สามารถประกอบอาชีพประมงได้ ประกอบกับก่อนที่จะมารับจ้างทำเหมืองแร่นั้นชาวบ้านที่มีภูมิลำเนาที่นี่เคยทำประมงมาก่อน ดังนั้นจึงหันมาประกอบอาชีพประมงอีกครั้ง โดยเริ่มเรียนรู้การประกอบอาชีพประมงพาณิชย์ นอกจากการทำประมงออกเรือแล้วยังมีอาชีพประมงต่อเนื่องอีกด้วย จนทุกวันนี้กล่าวได้ว่าอาชีพประมงถือเป็นอาชีพหลักของชุมชนบ้านน้ำเค็ม (ศูนย์ประสานงานชุมชนบ้านน้ำเค็ม, 2549 : 7)

ยุทธนา วรณปิติกุล (2541 : 33) กล่าวถึงสภาพสังคมหลังยุคเหมืองแร่บริเวณอำเภอตะกั่วป่าไว้ว่า มีการเลี้ยงกุ้งกุลาดำเกิดขึ้น การเพาะเลี้ยงกุ้งกุลาดำเริ่มเข้ามามีบทบาทสำคัญในช่วง ปี พ.ศ. 2533 ในพื้นที่บริเวณทะเลอันดามันและอำเภอตะกั่วป่า เพราะพื้นที่เพาะเลี้ยงบริเวณฝั่งอ่าวไทยประสบปัญหาโรควิทยากุ้ง จึงเคลื่อนย้ายมาฝั่งอันดามันที่สภาพแวดล้อมยังดีอยู่ ราคาของกุ้งกุลาดำที่สูงเนื่องมาจากความต้องการของตลาดต่างประเทศ ทำให้มีการขยายการเพาะเลี้ยงมากขึ้น อย่างไรก็ตามภายในระยะเวลาไม่ถึง 5 ปี การเลี้ยงกุ้งกุลาดำเริ่มมีปัญหาโรคกุ้ง ประกอบกับราคากุ้งที่ไม่แน่นอนและตกต่ำ ในช่วงปี พ.ศ.2539 กิจการการเลี้ยงกุ้งกุลาดำได้ปิดตัวไป และฟื้นตัวได้ใหม่ในช่วงปี พ.ศ.2540 เนื่องจากราคาของกุ้งกุลาดำสูงขึ้น

ด้วยเหตุที่เศรษฐกิจแถวตะกั่วป่าอาศัยต้นทุนจากทรัพยากรธรรมชาติ เป็นระยะเวลา ยาวนานโดยไม่มีการพัฒนาอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง เมื่อทรัพยากรในพื้นที่หมด เศรษฐกิจก็ซบเซาลงอย่างรวดเร็ว คงเหลือไว้แต่สภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรมจากการทำเหมืองและการเลี้ยงกุ้งกุลาดำที่มีผลกระทบต่อหน้าและในช่วงนั้นมีการตัดไม้ป่าขายเลนมีอยู่เป็นจำนวนมาก ในช่วงที่มีอุตสาหกรรมเผาถ่าน โดยเฉพาะต้นโกงกางเพื่อไปเผาทำเป็นฟืนทำให้ในช่วงเวลานี้เกิดมี "เศรษฐกิจเผาถ่าน" ทั้ง 2 อาชีพนี้เป็นที่มาของชนชั้นนำทางเศรษฐกิจกลุ่มใหม่และเป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจและสังคม ส่วนหนึ่งของผู้ทำธุรกิจกุ้งกุลาดำเป็นนายเหมืองและเป็นยุคที่มีการประกอบอาชีพที่หลากหลายขึ้นของอำเภอตะกั่วป่าและบ้านน้ำเค็ม

3.3 ลักษณะทางสังคมของชุมชน

3.3.1 จำนวนและลักษณะของประชากรที่บ้านน้ำเค็ม บ้านน้ำเค็มประกอบไปด้วยประชากร 3 กลุ่ม คือ กลุ่มคนไทย กลุ่มชาวมอแกน-มอแกลน และกลุ่มแรงงานต่างด้าวชาวพม่า ดังนั้นบ้านน้ำเค็มจึงเป็นชุมชนที่มีความหลากหลายทางประชากร ทั้งก่อนและหลังเหตุการณ์สึนามิ

(ก) **กลุ่มคนไทย** คนไทยที่ชุมชนบ้านน้ำเค็มมีประชากรทั้งสิ้น 3,621 คน ชาย 1,799 คน หญิง 1,822 คน () เปรียบเทียบกับประชากรของหมู่บ้านอื่นในตำบลบางม่วงได้ดังนี้

ตารางที่ แสดงจำนวนประชากรที่ตำบลบางม่วงและบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา ก่อน-หลังเหตุการณ์สึนามิ

ตำบลหมู่บ้าน	เดือนพฤศจิกายน 2547 (ก่อนสึนามิ)			เดือนมิถุนายน 2550 (หลังสึนามิ)		
	ชาย	หญิง	รวม (คน)	ชาย	หญิง	รวม (คน)
ตำบลบางม่วง	4,984	5,175	10,159	4,988	5,087	10,075
หมู่ที่ 1 บ้านบางปอ	560	568	1,128	571	565	1,136
หมู่ที่ 2 บ้านน้ำเค็ม	2,080	2,017	4,197	1,799	1,822	3,621
หมู่ที่ 3 บ้านบางหม้อ	437	501	938	445	493	938
หมู่ที่ 4 บ้านบางม่วง	511	610	1,121	504	594	1,106
หมู่ที่ 5 บ้านบางมรวน	561	554	1,115	558	548	959
หมู่ที่ 6 บ้านบางหลูด	242	238	480	498	461	878
หมู่ที่ 7 บ้านบางสักใต้	440	433	873	450	428	939
หมู่ที่ 8 บ้านบางสักเหนือ	153	154	307	163	176	339

ที่มา : สำนักบริหารการทะเบียน อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา วันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ.2550 (สำรวจโดยกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ณ เดือน พฤศจิกายน พ.ศ.2547 และ เดือนพฤษภาคม พ.ศ.2550)

(ข) **กลุ่มชาวมอแกน-มอแกลน (หรือเรียกว่าชาวไทยใหม่)** ชุมชนบ้านน้ำเค็มยังมีประชากรที่เป็นชาวมอแกน-มอแกลนที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านน้ำเค็มมาแต่ดั้งเดิมเป็นเวลานานกว่า 70 ปี ก่อนที่บ้านน้ำเค็มจะเข้าสู่ยุคของการทำเหมืองแร่ (ก่อนปี พ.ศ. 2515) ส่วนใหญ่แต่งงานกับคนเชื้อสายไทย โดยชาวมอแกน-มอแกลนนี้อยู่รวมกันเป็นเครือญาติและอาศัยอยู่ใน 3

ขอยนี้เท่านั้น คือ ขอยโกพัด ขอยสุพรรณ (เป็นขอยที่มีชาวมอแกนที่มาจากเกาะเหลา จังหวัดระนองมาอยู่มากที่สุด) และขอยองค์การ โดยชาวมอแกน-มอแกลนที่ขอยสุพรรณมีประมาณ 68 ครัวเรือนแต่มีเพียง 3 หลังที่มีทะเบียนบ้าน (ศิริพร สโครบาแนคและวรัญญา เกื้อนุ่น, 2550 : 33) จำนวนประชากรของชาวมอแกลนนี้ไม่แน่นอนเนื่องจากชาวมอแกลนนั้นจะมีการเดินทางไปมาหาสู่กันในระหว่างเครือญาติ ซึ่ง ชาวมอแกลนทั้ง 3 ขอยนั้น จะรู้จักกันหมด นอกจากนี้ยังเป็นเครือญาติเดียวกันกับชาวมอแกลนที่เกาะเหลา จังหวัดระนอง ชาวมอแกน-แกลนที่บ้านน้ำเค็มนี้ (โดยเฉพาะที่ขอยสุพรรณ) จะยังไม่มีบัตรประชาชน มีแต่บัตรแสดงสถานภาพบุคคล ชาวมอแกน-แกลนที่บ้านน้ำเค็มทั้งชายและหญิงประกอบอาชีพประมงแบบพื้นบ้าน เช่น หาหอยตลับ หาปูตามป่าชายเลน รับจ้างคัดขนาดกุ้งแชบ๊วยหรือกุ้งขาวที่บ่อกุ้ง ที่แพปลา รับจ้างก่อสร้างซึ่งในส่วนของ การรับจ้างก่อสร้างนั้นพบว่าชาวมอแกน-มอแกลน ไม่ค่อยอยากทำเพราะว่าเป็นการจ่ายเงินราย 15 วันและในบางครั้งก็โดนโกงค่าแรงด้วย ส่วนใหญ่เป็นการประกอบอาชีพแบบหาเช้ากินค่ำ มี รายได้วันต่อวัน เป็นต้น

3.3.2 การประกอบอาชีพของคนในชุมชน ในช่วงก่อนเกิดสึนามินั้นประชากรประกอบอาชีพประมงกว่าร้อยละ 65 รองลงมาคืออาชีพค้าขายประมาณร้อยละ 15 และอาชีพรับจ้างร้อยละ 10 อาชีพอื่น ๆ ร้อยละ 10 (รัตนา จารุเบญจและคณะ 2548 : 4)

หลังเหตุการณ์สึนามิ แม้ว่าบ้านน้ำเค็มจะได้รับความเสียหายอย่างหนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านอาชีพประมงอย่างไรก็ตามที่ผ่านมากการให้ความช่วยเหลือจากส่วนต่างๆทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน ก็ให้ความช่วยเหลือแม้ว่าจะมีเงื่อนไขหรือรูปแบบของการช่วยเหลือที่แตกต่างกันแต่ก็มีจุดประสงค์อย่างเดียวกันคือต้องการให้ชุมชนผู้ประสบภัยนั้นกลับมาประกอบอาชีพประมงได้อย่างเดิม ดังนั้น ก่อนและหลังสึนามินั้น ฐานเศรษฐกิจหลัก ของชุมชนบ้านน้ำเค็มมาจากการประกอบอาชีพประมงไม่แตกต่างกันอย่างไรก็ตามพบว่าหลังสึนามินั้นมีชาวบ้านน้ำเค็มบางส่วนที่เปลี่ยนอาชีพโดยเลิกทำประมงไปเนื่องจากได้บ้านพักถาวรที่อยู่นอกชุมชน เช่น ที่ พรุเตียวหรือที่บางหลุดซึ่งทั้ง 2 แห่งนี้ไม่ได้มีพื้นที่ติดทะเล

(ก) **อาชีพประมง** การประกอบอาชีพประมงที่บ้านน้ำเค็มนั้น จำแนกได้เป็น 3 รูปแบบใหญ่ ๆ ตามลักษณะเครื่องมือของการประกอบอาชีพ คือ

1) **การประกอบอาชีพประมงแบบพื้นบ้าน** คือ การประกอบอาชีพประมงที่ใช้ อุปกรณ์ที่ไม่ซับซ้อน เช่น การหาหอยตลับ ตามคลองที่มีอยู่ในชุมชน การจับปูตามป่าชายเลนที่อยู่บริเวณบ้านน้ำเค็ม (ด้านหลังขอยตปู ขอยโกพัด ขอยสุพรรณ) ซึ่งผู้ที่ประกอบอาชีพประมงในลักษณะนี้มีอยู่เป็นจำนวนน้อย ได้แก่ กลุ่มชาวมอแกน-มอแกลน

2) การประกอบอาชีพประมงชายฝั่ง ผู้ที่ประกอบอาชีพประมงชายฝั่งมีจำนวนมากที่สุดในกลุ่มของผู้ที่ประกอบอาชีพประมงที่บ้านน้ำเค็ม การประกอบอาชีพประมงชายฝั่งนี้คือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการออกเรือวางอวน ทั้งอวนกุ้ง (อวน 3 ชั้น) อวนปลา เรือที่ใช้มีขนาดประมาณ 25-31 ตัน เครื่องยนต์นอก นอกจากนี้การประกอบอาชีพประมงชายฝั่งที่บ้านน้ำเค็มนั้นในทัศนะของชาวประมงจำเป็นต้องมีอุปกรณ์เสริมที่ใช้ในการจับปลาด้วย ได้แก่ วิทยูมดดำ คือเครื่องวิทยุระบบ CB คลื่นความถี่สำหรับประชาชนใช้ในกิจการประมงชายฝั่ง ใช้ติดต่อสื่อสารกันระหว่างเรือประมงในทะเลด้วยกันและจากเรือประมงในทะเลกับบนฝั่งในขณะที่ยังออกเรือ ซึ่งประกอบไปด้วย ช่องสัญญาณของแต่ละกิจกรรม มีทั้งหมด 240 ช่อง ประกอบด้วย ช่อง A B C D E F 1 ช่องมี 40 สถานีไล่ไปตามความถี่ เช่น ช่อง A ก็จะมีตั้งแต่ ช่อง A1- A40 ไล่ไปเรื่อย ๆ จนถึงช่อง F1-F40 เป็นต้น วิทยูมดดำมีราคาประมาณ 11,000 บาทประกอบด้วย เสาและลำโพง ใช้ความถี่ในการรับและส่งประมาณ 26-29 เมกกะเฮิร์ต ระบบเอเอ็ม ระยะของคลื่นความถี่ประมาณ 10 ไมล์ นอกจากนี้ยังมีอุปกรณ์เสริมที่เรียกว่า ชาวเดอร์ คืออุปกรณ์ในการหาแหล่งที่อยู่ของปลาและวัดระดับน้ำ มีราคาประมาณ สามหมื่นบาท (GPS)² คือเครื่องกำหนดพิกัด เป็นอุปกรณ์ที่แสดงให้เห็นแนวของหินและมีประโยชน์ในการบอกทิศทางการเดินทางเรือ หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า "ดาว" มีราคาประมาณ 18,000 บาท ซึ่งอุปกรณ์เสริมทั้ง 3 ชนิดนั้นชาวประมงต้องหาซื้อเพิ่มเติม ทั้งชุดประมาณ 60,000 บาท

ลักษณะการประกอบอาชีพประมงชายฝั่งที่บ้านน้ำเค็มนั้น ชาวประมงจะออกเรือได้ดีในช่วง ประมาณ เดือนตุลาคมถึงเดือนเมษายน หากว่าพ้นจากช่วงเดือนนี้แล้วจะเป็นช่วงมรสุมที่จะออกเรือลำบาก ดังนั้นช่วงมรสุมจะมีช่วงเวลาประมาณ 5 เดือนนี้ ชาวประมงจะไม่ได้ออกเรือ จึงทำการซ่อมแซมเรือและอุปกรณ์ประมงต่าง ๆ เช่น อวนปลา อวนกุ้ง ช่วงนี้หากว่าไม่มีอาชีพเสริมก็จะขาดรายได้ ดังนั้นจึงเป็นเหตุผลหนึ่งของการเกิด "ระบบเก่าแก่" ขึ้นในชุมชนประมงรวมทั้งที่บ้านน้ำเค็มบทบาทของ "เก่าแก่" ที่บ้านน้ำเค็ม นั้นจะรับซื้อปลาจากคนในชุมชน ซึ่งทำหน้าที่เหมือนพ่อค้าคนกลาง รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือด้านการเงินกับชาวบ้านที่เป็นคู่ค้า และเมื่อเวลาที่ชาวประมงออกเรือได้นำเงินมาจ่ายคืน หรือ นำปลามาขายให้แล้วหักเงินจากที่ขายปลาได้นั้นมาใช้หนี้ เป็นการผูกขาดเพราะหนี้สิน จึงเป็นวงจรเช่นนี้เรื่อยไป

² จีพีเอส (GPS) คือระบบที่ทำหน้าที่บอกตำแหน่งบนพื้นผิวโลกโดยการอ้างอิงจากระบบดาวเทียมที่ทำหน้าที่ส่งสัญญาณ จีพีเอส โดยเฉพาะ ระบบนี้เป็นระบบที่มีการคิดค้นพัฒนาขึ้นโดยกระทรวงกลาโหมประเทศสหรัฐอเมริกา โดยเริ่มแรกใช้งานเฉพาะด้านการทหารเท่านั้น แต่ปัจจุบันพลเรือนสามารถนำมาใช้งานได้กิจกรรมต่าง ๆ มากมาย เช่น การเดินทาง การเดินป่า หรือการพัฒนา มาใช้บอกทิศทางในรถยนต์ เป็นต้น

ชาวประมงไม่นิยมที่จะเปลี่ยน "เก้าอี้" ในการรับซื้อปลาเพราะชาวบ้านให้เหตุผลว่าเมื่อเวลาปลาราคาดีไปขายให้ใครเขาก็รับซื้อแต่เมื่อเวลาที่ปลาราคาตกจะไม่ค่อยมีคนรับซื้อ แต่หากว่าผูกขาดกับเก้าอี้รายเดียวเขาก็จะรับซื้อ การออกเรือของชาวบ้านในแต่ละครั้งนั้นจะมีค่าใช้จ่ายในการออกเรือสูงแต่ชาวบ้านบอกว่าถึงสูงก็ต้องเสี่ยงเพราะว่าหากโชคดีได้ปลามาเยอะขายได้แต่ละครั้งก็ได้เงินแบบเป็นก้อนก็ถือว่าคุ้มค่า การออกเรือในแต่ละครั้งจะใช้เงินประมาณ 1,000 บาท เพราะต้องจ่ายไปกับ ค่าน้ำมันดีเซล ค่าโชห่วยต่าง ๆ เช่น ค่ากาแฟสำเร็จรูป น้ำดื่ม เอ็มร้อย บุหรี่ ค่าน้ำแข็งซึ่งน้ำแข็งถือว่าสำคัญมากสำหรับการประกอบอาชีพประมง ไม่มีน้ำมันออกเรือไม่ได้ ไม่มีน้ำแข็งก็ออกเรือไม่ได้เช่นกัน และหากว่าก่อนออกเรือไม่มีเงินจ่ายสำหรับซื้อหาของเหล่านี้ ก็จะใช้วิธีการ "เชื่อ" กับร้านค้าไว้ก่อน เมื่อออกเรือขายปลาได้ก็มาจ่ายในภายหลัง เป็นวงจรลักษณะเช่นนี้เรื่อยไปเช่นกัน

การออกเรือของชาวประมงชายฝั่งที่บ้านน้ำเค็มในแต่ละครั้งนั้นจะออกเรือด้วยกันอย่างน้อย 2 คนขึ้นไป สำหรับที่บ้านน้ำเค็มนั้นมีการจ้างแรงงานต่างด้าวชาวพม่าเป็นลูกจ้างในการออกเรือโดยมีส่วนแบ่งร้อยละ 30 ของราคาปลาที่ขายได้ลักษณะของการประกอบอาชีพประมงชายฝั่งทั้งก่อนและหลังสึนามินั้นมีลักษณะที่ไม่แตกต่างกัน

ปัญหาที่พบของการประกอบอาชีพประมงชายฝั่งที่บ้านน้ำเค็มก่อนสึนามิ คือ

1. เรื่องของคลื่นลมมรสุมที่มีตามปกติ
2. ปัญหาจากการที่เรือจากพื้นที่อื่นโดยเฉพาะที่จังหวัดชุมพร จังหวัดสุราษฎร์ธานีที่ชาวบ้านเรียกกันว่า "เรือกระสือ" เข้ามาวางอวน
3. ปัญหาราคาน้ำมันที่มีราคาสูง แม้ว่าในช่วงก่อนเกิดสึนามินั้นจะมีสหกรณ์ประมงบ้านน้ำเค็มก็ตามแต่สหกรณ์บ้านน้ำเค็มนั้นไม่มีบทบาทในการให้ความช่วยเหลือกับผู้ที่ประกอบอาชีพประมงชายฝั่งอย่างชัดเจน อีกทั้งยังประสบปัญหาขาดทุนจนปัจจุบัน (2551) สหกรณ์ประมงของบ้านน้ำเค็มก็ยังไม่สามารถเปิดทำการได้
4. ปัญหาความขัดแย้งระหว่างชาวประมงชายฝั่งและผู้ประกอบกิจการประมงขนาดกลางหรือประมงพาณิชย์ในการตกลงเรื่องของพื้นที่ของการจับสัตว์น้ำ ปัญหาของการประกอบอาชีพประมงที่บ้านเค็มนั้นมีสิ่งที่เพิ่มขึ้นตามมาคือหลังจากเกิดเหตุการณ์สึนามิคือทำให้ร่องน้ำเปลี่ยน ทำให้การออกเรือต้องออกไปไกลขึ้นกว่าเดิม ต้นทุนในเรื่องของน้ำมันก็ย่อมสูงกว่าเดิมและปัญหาจากคลื่นที่ชาวบ้านต้องการให้มีการสร้างแนวกันคลื่น เป็นต้น

3. การประกอบอาชีพประมงขนาดกลางหรือประมงพาณิชย์ โดยผู้ที่ประกอบกิจการประมงขนาดกลางนี้ได้รับความเสียหายทั้งหมดจากเหตุการณ์สึนามิที่ผ่านมาเช่นกัน โดยมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการออกเรือใหญ่โดยแรงงานที่ใช้ในส่วนใหญ่เป็นแรงงานต่างด้าวชาวพม่า

จำนวน 20-30 คน ต่อ 1 ลำ ประมงพาณิชย์นี้ครอบคลุมถึงกิจการแปปลาและโรงน้ำแข็งในบ้านน้ำเค็มด้วย

4. การเลี้ยงปลาในกระชัง ชาวบ้านน้ำเค็มยังมีการเลี้ยงปลาในกระชังเพื่อเป็นอาชีพเสริมอีกทางนอกจากการออกเรือ โดยเลี้ยงปลากะพง ปลาเก๋าตอกแดง เลี้ยงปลาในกระชังบริเวณใกล้กับป่าชายเลนบ้านน้ำเค็มปลาในกระชังนี้ได้รับความเสียหายจากเหตุการณ์สึนามิทั้งหมด หลังเหตุการณ์สึนามิมือองค์กรต่าง ๆ เข้ามาให้ความช่วยเหลือด้านการเลี้ยงปลาในกระชัง เช่น กรมประมง สนับสนุนงบประมาณในการเลี้ยงปลาในกระชัง (สานิตย์ ชนะชู, ประมงอำเภอตะกั่วป่า, **สัมภาษณ์**, 22 มิถุนายน 2550) ภาคธุรกิจเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชนก็สนับสนุนงบประมาณในการเลี้ยงปลาในกระชังและจัดหาพันธุ์ปลาด้วย

อย่างไรก็ตามการเลี้ยงปลาในกระชังก็ใช้งบประมาณในการลงทุนสูงและต้องใช้ระยะเวลาหลังจากการลงทุนอย่างน้อย 2 ปี ขึ้นไปถึงจะเกิดผล เพราะปลาที่เลี้ยงนั้นอย่างน้อย 1 ปี ถึงจะขายได้ และในระหว่างการเลี้ยงปลาในกระชังนั้นก็ต้องหมั่นดูแลไปให้เหยื่อปลาทุกวัน ต้องคัดปลาเมื่อปลามีขนาดใหญ่ขึ้น หลังเหตุการณ์สึนามินั้นชาวบ้านบอกว่าปัญหาของคุณภาพน้ำทำให้ปลาในกระชังที่เลี้ยงไว้นั้นตายเยอะมากกว่าช่วงก่อนเกิดสึนามิ (ทวีป ช้ายหุย, เจ้าแก้วและผู้ประกอบเลี้ยงปลาในกระชัง, **สัมภาษณ์**, 17 มีนาคม 2550)

(ข) อาชีพที่นอกเหนืออาชีพประมง นอกจากอาชีพประมงที่ถือว่าเป็นอาชีพหลักของบ้านน้ำเค็มแล้วยังมีการประกอบอาชีพอย่างอื่นอีก เช่น อาชีพรับจ้าง อาชีพค้าขายในตลาดสด หรือ การเปิดร้านค้าของชำ ร้านอาหาร ร้านขายยา ร้านขายอุปกรณ์ประมง ร้านขายน้ำแข็งบดสำหรับการประมง อาชีพให้บริการ เช่น ร้านเสริมสวย คลินิก ร้านเช่าวีซีดี ร้านอินเทอร์เน็ตและเกมส์ เป็นต้น

3.3.3 วัฒนธรรมของชุมชน

(ก) ประเพณี ชุมชนบ้านน้ำเค็มนั้นจะเหมือนกับประเพณีที่จัดขึ้นทางภาคใต้ของประเทศไทยโดยทั่วไป เช่น ประเพณีงานบุญเดือนสิบ ประเพณีชักพระ ประเพณีสงกรานต์ที่จัดให้มีการรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุในชุมชน นอกจากนี้ ในส่วนของชาวมอแกน-มอแกลน ทั้ง 3 ชนนั้นก็ยังมีประเพณีเฉพาะกลุ่มคือประเพณี "ขอบุญ" ซึ่งทุกวันพระนั้นชาวมอแกน-มอแกลนจะไปวัดบางม่วงหรือสำนักสงฆ์บ้านน้ำเค็มเพื่อขอบุญจากผู้ที่ทำบุญที่วัด เช่น ข้าวสาร อาหาร เป็นต้น

(ข) ภาษา บ้านน้ำเค็มนั้นอยู่ในจังหวัดพังงาทางภาคใต้ของประเทศไทยดังนั้นชาวบ้านน้ำเค็มจึงพูดภาษาถิ่นได้และพูดภาษากลางเป็นภาษาราชการนอกจากนี้ในส่วนของชาว

มอแกน-มอแกลนในชุมชนนั้นพูดภาษามอแกลนในการสื่อสารระหว่างกันและแรงงานต่างด้าวชาวพม่าก็พูดภาษาพม่า มีเพียงส่วนน้อยของแรงงานพม่าที่สามารถฟังและพูดภาษาไทยได้คล่อง

(ค) งานประจำปีของชุมชน งานประจำปีของชุมชนในปัจจุบันคืองานรำลึกเหตุการณ์ สีนามิ ซึ่งจะมีการจัดทำบุญใหญ่ให้กับผู้ที่เสียชีวิตจากเหตุการณ์สินามิโดยจะมีการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาของศาสนาพุทธ คริสต์และอิสลาม ที่บริเวณสวนอนุสรณ์สถานสินามิ บ้านน้ำเค็ม (สวนห้าธันวา)ในงานก็จะมีการแสดงนิทรรศการในประเด็นต่างๆที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์สินามิ เช่น ความเสียหายเพื่อเป็นการรำลึกและเตือนสติของผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ การฟื้นฟูการจัดเวทีเสวนาสรุบทเรียนรู้อันร่วมกันจากการทำงานที่ผ่านมาของทั้ง 6 จังหวัดร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง การวางแผนทางพัฒนาการจัดการภัยพิบัติของชุมชนร่วมกันซึ่งการจัดงานนั้นได้รับความร่วมมือจาก องค์กรพัฒนาเอกชนที่สนับสนุนชุมชนมาตั้งแต่ต้น "เครือข่ายผู้ประสบภัยสินามิ" "เครือข่ายฟื้นฟูชุมชนเกาะลันตา" จังหวัดกระบี่ "เครือข่ายไทยพลัดถิ่น" จังหวัดระนอง "เครือข่ายการแก้ไขปัญหาที่ดิน 6 จังหวัด" เป็นต้น เครือข่ายเหล่านี้มีการประสานความร่วมมือกันมาตั้งแต่ช่วงแรกที่ประสบภัย ปัจจุบันบ้านน้ำเค็มก็เป็นสมาชิกของเครือข่ายผู้ประสบภัยสินามิที่มีบทบาทในการดำเนินงานแก้ปัญหา ฟื้นฟู และพัฒนา การทำงานในรูปแบบของเครือข่ายที่เป็นผู้ประสบภัยสินามินี้ทำให้เกิดความสามารถในการแก้ปัญหาร่วมกันเกิดอำนาจในการต่อรองข้อพิพาทต่างๆระหว่างรัฐกับผู้ประสบภัยทำให้ชุมชนบ้านน้ำเค็มมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนและระหว่างเครือข่ายมากขึ้นกว่าช่วงก่อนเกิดเหตุการณ์สินามิ

ตารางที่ 7 แสดงลำดับเหตุการณ์สำคัญของชุมชน

	ปี พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญที่เป็นจุดเปลี่ยนของชุมชน
ยุคต้น	ก่อน 2515	ชุมชนประกอบอาชีพประมงขนาดเล็ก สภาพสังคมเป็นสังคมปิด
ยุคเมืองแร่	2515-2516	แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 3 มีนโยบายสนับสนุนการลงทุนในธุรกิจแร่ดีบุก รัฐให้ประทานบัตรกับบริษัท "พอกยงเส็ง" ในการประกอบกิจการเหมืองแร่ดีบุกขึ้นที่บ้านน้ำเค็ม เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานจากทุกภาคมารับจ้างในธุรกิจเหมืองแร่ดีบุก สภาพสังคมกลายเป็นสังคมเปิด
	2518	เศรษฐกิจของชุมชนบ้านน้ำเค็มขยายตัวมากที่สุดจากธุรกิจเหมืองแร่ดีบุก
	2520-2521	มีการลงทุนจากเจ้าของเรือดูดดำแร่ จากต่างชาติ
	2524-2525	ธุรกิจเหมืองแร่ดีบุกเริ่มชะงักลง เพราะแร่ดีบุกลดจำนวนลงอย่างมากเนื่องจากการลงทุนเรือดูดดำแร่ที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงประกอบกับหาแหล่งแร่ดีบุกแห่งใหม่ทดแทนไม่ได้จึงค่อยหมดยุคเมืองแร่ที่บ้านน้ำเค็ม
ยุคประมง-นา กึ่งและ เศรษฐกิจที่ หลากหลาย	2528-2546	ราคาดีบุกในตลาดโลกตกต่ำ ชาวบ้านเริ่มกลับมาประกอบอาชีพประมงอีกครั้ง
	2533	อำเภอตะกั่วป่ามีการทำนาเกลือ อุตสาหกรรมเผาถ่านจากไม้โกงกาง มีเศรษฐกิจที่หลากหลายขึ้น
ยุคหลังสินามิ	2547	ชุมชนประสบเหตุการณ์ธรณีพิบัติภัยสินามิทำให้ชุมชนได้รับความเสียหายอย่างหนัก
	2548	ช่วงฟื้นฟู ก่อตั้งธนาคารชุมชนและศูนย์ประสานงานชุมชนบ้านน้ำเค็ม
	2549	ช่วงฟื้นฟู ชาวบ้านน้ำเค็มย้ายออกไปอยู่บ้านพักถาวรข้างนอกชุมชน ทำให้มีจำนวนประชากรในบ้านน้ำเค็มอาศัยอยู่น้อยกว่าช่วงก่อนสินามิ ชุมชนเข้าร่วมเป็นเครือข่ายผู้ประสบภัยสินามิ และคณะกรรมการปฏิรูปสังคมและการเมือง
	2550	ช่วงพัฒนา เกิดการจัดทำแผนเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติสินามิของชุมชน มีการฝึกอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนบ้านน้ำเค็มเป็นครั้งแรกและก่อตั้งศูนย์อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (ศูนย์อพพร.) ของตำบลบางม่วงขึ้นที่บ้านน้ำเค็ม มีเว็บไซต์ของชุมชน โครงการสร้างศูนย์วัฒนธรรมของบ้านน้ำเค็ม

	ปี พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญที่เป็นจุดเปลี่ยนของชุมชน
	2551	ช่วงพัฒนา มีการฝึกอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนขึ้นเป็นรุ่นที่ 2

3.3 ความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชน

จากข้อมูลประวัติและข้อมูลพื้นฐานของชุมชนสรุปได้ว่า “ชุมชนบ้านน้ำเค็ม” มีลักษณะของชุมชนที่สำคัญสรุปได้ดังนี้

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 3 (2515-2519) มีมาตรการทางเศรษฐกิจ โดยส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้ได้ผลตอบแทนที่สูงขึ้นรวมทั้งสนับสนุนให้มีการลงทุนจากภาคเอกชนดังนั้นจึงเกิดนโยบายการอนุญาตให้มีการประทานบัตรกับบริษัทเอกชนต่างๆ ในธุรกิจเหมืองแร่ดิบมากขึ้นด้วยเช่นกันซึ่งส่วนใหญ่ผู้ที่ได้ประทานบัตรจะเป็นบริษัทจากต่างชาติที่มีกำลังในการลงทุนทางเศรษฐกิจสูงกว่า ดังนั้นจึงเกิดการลงทุนในการทำเหมืองแร่ทางภาคใต้ของประเทศไทยในรูปแบบต่างๆ อย่างกว้างขวาง ส่งผลให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภูมิภาคต่างๆ เข้ามาทำงานในอุตสาหกรรมเหมืองแร่ทางภาคใต้ของประเทศไทยเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตอำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงาที่มีความอุดมสมบูรณ์ของแร่ดิบ รวมทั้งที่บ้านน้ำเค็มด้วย

จากนโยบายดังกล่าวจึงส่งผลให้บ้านน้ำเค็มจากที่เคยเป็นชุมชนประมงพื้นบ้านขนาดเล็กและมีลักษณะสังคมแบบปิด เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานจากต่างถิ่นเพื่อมาทำงานในชุมชนบ้านน้ำเค็มก็เพราะปัจจัยทางเศรษฐกิจเป็นแรงผลักดัน

ด้วยความแตกต่างของแหล่งที่มา ความต้องการทางเศรษฐกิจ ผลประโยชน์จากแร่ดิบ และเงิน เหล่านี้เป็นกำแพงกั้นการก่อเกิดความสัมพันธ์ทางสังคมในแนวราบ (Horizontal) ทำให้สภาพสังคมบ้านน้ำเค็มกลายเป็นชุมชนที่ไม่มีลักษณะของ “ความสัมพันธ์แบบเครือญาติ” เมื่อชุมชนไม่มีลักษณะของความสัมพันธ์แบบเครือญาติเป็นพื้นฐานจึงไม่มีสิ่งยึดโยงความรู้สึกผูกพันหรือความสัมพันธ์เข้ากันได้ดังนั้นจึงไม่มีการส่งสมการเรียนรู้และถ่ายทอดความรู้ในลักษณะของการรวบรวมเป็น “ภูมิปัญญา” หรือ “องค์ความรู้ของชุมชน” ไม่สามารถรวมกลุ่มหรือทำงานสาธารณะเพื่อส่วนรวมได้ แม้ว่าจะมีการเรียนรู้แต่เป็นการเรียนรู้ในระดับปัจเจกที่เป็นไปเพื่อตอบสนองความต้องการด้านอาชีพ ผลประโยชน์ เช่น การลงทุนในการพัฒนาเครื่องมือเพื่อตัดแร่ ขุดแร่ เรือดูดแร่ที่มีราคาสูงนับล้านบาท สะท้อนให้เห็นถึงการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และธรรมชาติที่ขาดความสมดุล

ชุมชนบ้านน้ำเค็มจัดการกับระบบนิเวศตามระบบความสัมพันธ์ที่ผูกติดไว้กับธุรกิจเหมืองแร่ดีบุก ตลาดและนโยบายรัฐ การใช้เทคโนโลยีในการตัดแร่ให้ได้ผลผลิตตามที่ต้องการ ธุรกิจ นายทุน นโยบายรัฐ ล้วนตั้งเป้าหมายการส่งออกแร่ดีบุกตามความต้องการของโลก การใช้และจัดการกับระบบนิเวศและทรัพยากรแร่ดีบุกเพื่อตอบสนองความต้องการของภายนอกเป็นหลักนี้นำไปสู่การใช้ทรัพยากรอย่างปราศจากการบำรุงรักษาหรือทดแทน (ร่องรอยชุมชนเหมืองในปัจจุบัน) ดังนั้นสรุปว่าปัจจัยทางเศรษฐกิจมีอิทธิพลต่อโครงสร้างของสังคม แบบแผนการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และธรรมชาติในการจัดการทรัพยากรของบ้านน้ำเค็มในอดีตที่ส่งผลกระทบให้เกิดลักษณะเฉพาะของชุมชนในปัจจุบันดังนี้

1. ด้วยกระบวนการทำเหมืองแร่ที่บ้านน้ำเค็มนั้นเป็นประเภทเหมืองเปิดหน้าดิน (Surface Mining) ประเภทเหมืองขุด (บนบก) เหมืองสูบ (บนบก) เหมืองเรือขุด (ทั้งบนบกและในทะเล) และเหมืองเรือสูบ (ในทะเล) การทำเหมืองประเภทเหมืองขุดและเหมืองสูบนั้นทำให้สภาพพื้นที่ของบ้านน้ำเค็มมีชุมชนเหมืองอยู่เป็นจำนวนมากและทำให้สภาพพื้นที่ในชุมชนแตกต่างกันด้วย เช่น เป็นที่ราบ เป็นเนินซึ่งลักษณะทางกายภาพของพื้นที่นี้ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการหนีภัยสึนามิที่ผ่านมารวมทั้งการวางแผนเส้นทางหนีภัยสึนามิในปัจจุบันด้วย

2. การลงทุนของนายทุนและการที่มีประชากรเป็นจำนวนมากหลังไหลเข้ามาทำงานในพื้นที่นั้นส่งผลให้การพัฒนาเศรษฐกิจในช่วงเวลาดังกล่าวในพื้นที่อำเภอตะกั่วป่าและที่บ้านน้ำเค็มเป็นไปในทางบวก ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น การเงินสะพัด มีการตัดถนนผ่านเข้าไปในบริเวณที่มีการทำเหมืองแร่ สภาพสังคมมีความเป็นเมืองมากขึ้น มีการตั้งถิ่นฐานรอบ ๆ บริเวณที่มีการทำเหมืองแร่ ในทางตรงข้ามด้านทรัพยากร (ดินและน้ำ) และด้านสังคมกลับเป็นไปในทางลบดังที่กล่าวรายละเอียดไว้แล้ว บ้านน้ำเค็มกลายเป็นชุมชนเปิด การเติบโตของชุมชนเป็นแบบไร้ทิศทาง ซึ่งลักษณะของสังคมในช่วงเวลาดังกล่าวนี้มีผลต่อรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมของบ้านน้ำเค็มในช่วงนั้นและช่วงเวลาต่อมาที่เป็นไปในลักษณะของการแก่งแย่งแข่งขันไม่สามารถรวมกลุ่มหรือทำงานชุมชนร่วมกันได้ อีกทั้งมีผลต่อลักษณะการปรับตัวของชุมชนเมื่อหมดยุคเหมืองแร่มาประกอบอาชีพประมงในรูปแบบที่เป็นไปในเชิงพาณิชย์ในปัจจุบันที่ต้องมีการใช้อุปกรณ์เสริมในการจับปลาตามที่ได้อธิบายไว้แล้ว ในยุคของการทำประมงของชุมชนต่อมา

3. บ้านน้ำเค็มกลายเป็นชุมชนขนาดใหญ่ที่มีประชากรเป็นจำนวนมากและมีความหลากหลายของประชากรทั้งภาษา ประเพณี รวมทั้งมีความหลากหลายของเศรษฐกิจ ปัจจัยเหล่านี้จึงมีผลต่อทัศนคติต่อการประกอบอาชีพและรูปแบบการใช้ชีวิตที่ต่างกัน ตลอดจนความไม่เข้าใจกันเพราะความต่างทางภาษา ทัศนคติทางชาติพันธุ์ เช่น ระหว่างคนไทยและแรงงานต่างด้าวชาวพม่า เป็นต้น

4. พิจารณาจากพัฒนาการยุคต่าง ๆ ของชุมชนบ้านน้ำเค็ม พบว่าชุมชนมีความเปลี่ยนแปลงทางอาชีพ เศรษฐกิจและสังคมอย่างชัดเจนทั้งสามช่วงเวลา สภาพสังคมของชุมชนนั้นเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจจากภายนอกตั้งแต่ยุคเหมืองแร่ ยุคประมง ทำให้ชุมชนไม่มีการวางแผนในการพัฒนา ภาครัฐไม่ได้มีแผนพัฒนาชุมชนมารองรับในชุมชนที่ไม่ใช่เขตท่องเที่ยว อีกทั้ง ชุมชนบ้านน้ำเค็มเป็นชุมชนที่กฎหมายเข้าไม่ถึง มีคนชายขอบเป็นจำนวนมาก ได้แก่ แรงงานต่างด้าว ชาวพม่า ชาวมอแกน-มอแกน และผู้ที่ไม่มีการมสิทธิ์ในที่ดิน ที่เข้ามาทำงานในยุคเหมืองแร่ สภาพชุมชนแออัด การเติบโตเป็นแบบไร้ทิศทาง ประกอบกับในเขตอำเภอตะกั่วป่าซึ่งเป็นอำเภอที่มีรายได้จากธุรกิจท่องเที่ยว ดังนั้นจึงทำให้บ้านน้ำเค็มเป็นชุมชนที่มีความเสี่ยงทั้งเชิงกายภาพและเชิงสังคม ต่อการได้รับภัยพิบัติสึนามิ เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2547

3.4 ความเสี่ยงและความอ่อนแอของชุมชนต่อการได้รับภัยพิบัติสึนามิ

จากข้อมูลสภาพทั่วไปและพัฒนาการของชุมชนทำให้ได้ทราบถึงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ทั้งในเชิงกายภาพและเชิงสังคมสรุปเป็นความเสี่ยงและความอ่อนแอต่อการได้รับภัยพิบัติสึนามิได้ดังนี้

3.4.1 ด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม คือ ลักษณะที่ตั้งและสภาพแวดล้อมของชุมชนบ้านน้ำเค็มมีรายละเอียดดังนี้

(ก) **ลักษณะทางกายภาพของชุมชน** จากรายงานการศึกษาของกรมทรัพยากรธรณี เรื่อง "โครงการศึกษาสำรวจเพื่อฟื้นฟูและพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลที่บ้านน้ำเค็ม อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา" (2550:2-9) ลักษณะที่ตั้งของบ้านน้ำเค็มที่อยู่ติดทะเลอันดามันและลักษณะพื้นที่ของชายหาดนั้นเป็นที่ราบชุมชนบ้านน้ำเค็มเป็นชุมชนที่มีขนาดใหญ่มีพื้นที่ประมาณ 4,060 ไร่ สภาพพื้นที่เป็นพื้นที่ราบริมชายฝั่งทะเลอันดามันมีพื้นที่ริมชายฝั่งอยู่สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 2 เมตร หน้าหาดกว้าง 20 เมตร เป็นชายฝั่งทะเลเปิดลักษณะชายฝั่งเช่นนี้มีความลาดชันน้อยซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้คลื่นสึนามิเคลื่อนที่เข้าฝั่งด้วยความเร็วสูงและสามารถรุกเข้าบนฝั่งเข้าชุมชนได้เป็นระยะไกลประกอบกับการตั้งบ้านเรือนของชาวบ้านอย่างหนาแน่นดังนั้นจากเหตุการณ์สึนามิที่ผ่านมาจึงทำให้บ้านน้ำเค็มได้รับความเสียหายอย่างหนักและปัจจุบันนั้นลักษณะพื้นที่ของชายหาดที่บ้านน้ำเค็มก็มีลักษณะเป็นพื้นที่ราบติดทะเลอันดามันที่มีความลาดชันต่ำอยู่เช่นเดิมเมื่อพิจารณาจากข้อมูลนี้แล้วสรุปว่าลักษณะที่ตั้งของบ้านน้ำเค็มนั้นยังคงเป็นความอ่อนแอ(Vulnerability)ด้านกายภาพของชุมชนประการหนึ่งที่ทำให้ชุมชนบ้านน้ำเค็มได้รับความเสียหายหากเกิดสึนามิ

นอกจากนี้บ้านน้ำเค็มมีลักษณะพื้นที่ที่กว้างขวางของชุมชนที่มีถึง 4,060 ไร่ ประกอบไปด้วยซอยทั้งหมด 36 ซอยและอีก 10 ซอยย่อย (บริเวณแหลมสน) สภาพพื้นที่ของทั้งชุมชนนั้นแตกต่างกัน บางแห่งในชุมชนเป็นเนิน เช่น บริเวณหน้าโรงเรียนบ้านน้ำเค็ม-ซอยองค์การ บางแห่งเป็นที่ราบ เช่น บริเวณซอยนครศรี-พลา-หน้าหาด สภาพพื้นที่ของซอยแต่ละซอยก็แตกต่างกัน บางซอยนั้นสามารถลัดมาไปยังอีกซอยได้ บางซอยเป็นซอยตัน ยิ่งไปกว่านั้นชุมชนบ้านน้ำเค็มยังมีชุมชนเมืองเก่า กระจุกกระจายอยู่โดยทั่วไปสภาพพื้นที่ดังกล่าวนี้เป็นผลมาจากการทำเหมืองแร่ในอดีต(กล่าวรายละเอียดไว้แล้วในประวัติชุมชนบทที่สาม) ดังนั้นสภาพพื้นที่เช่นนี้เป็นอุปสรรคต่อการหนีคลื่นสึนามิที่แม้ว่าชุมชนจะคิดวิธีการสร้างสะพานข้ามชุมชนเมืองแต่ก็ไม่สามารถทำได้ทุกชุมชนเนื่องจากชุมชนเมืองเก่านี้ส่วนใหญ่กลายเป็นที่ดินของเอกชนแล้ว

“... ส่วนใหญ่ที่ในชุมชนนี้ก็มิไฉนกันหมด ก็ไม่รู้ไปออกกันตอนไหน แต่ที่รู้มันก็เป็น การลำบากที่จะไปทำอะไรในที่ดินของเขา...”

วันชัย จิตต์เจริญ, ฝ่ายประชาสัมพันธ์อปพร.บ้านน้ำเค็ม, สัมภาษณ์, 6 มิถุนายน 2550

ภาพที่ 8 ชุมเมืองที่เกิดจากการทำเหมืองแร่ในอดีต

นอกจากนี้ความเสี่ยงอีกประการหนึ่งคือ ปัจจุบัน (ปี พ.ศ.2551) บ้านน้ำเค็มยังไม่มีหอหลบภัยสึนามิ จากการประชุมกลุ่มย่อยที่จัดขึ้นโดยศูนย์เตือนภัยพิบัติแห่งชาติเพื่อซักซ้อมทำความเข้าใจกับชุมชนบ้านน้ำเค็มเมื่อวันที่ 6 มิถุนายน 2550 เวลา 09.00-16.00 น. ที่โรงเรียนบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการซ้อมหนีภัยสึนามิของทั้งหกจังหวัดฝั่งอันดามัน คุณสมิทธ ธรรมสโรช อดีตผู้อำนวยการศูนย์เตือนภัยพิบัติแห่งชาติและที่ปรึกษากระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารให้ความเห็นว่า

“...บ้านน้ำเค็มจำเป็นต้องมีหอหลบภัยสึนามิเพราะเป็นหมู่บ้านที่มีเนื้อที่กว้างขวาง และมีประชากรอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากแต่รูปแบบของหอหลบภัยสึนามิจะเป็นอย่างไรก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง...”

ในส่วนของชุมชนบ้านน้ำเค็มนั้นก็ต้องการที่จะมีหอหลบภัยสึนามิด้วยเหตุผลอย่างเดียวกัน ซึ่งขณะนี้ชุมชนบ้านน้ำเค็มหาสถานที่สำหรับสร้างหอหลบภัยได้แล้ว 2 แห่งคือบริเวณสำนักงานกองทุนผู้ประสบภัยสึนามิบริจาคโดยคนในชุมชน อีกแห่งคือบริเวณตามแยกดาวรุ่งที่บริจาคโดยคนในชุมชนเช่นกันส่วนอีกแห่งคือบริเวณที่พักสายตรวจชุมชน ซึ่งขณะนี้ต้องคอยการอนุมัติให้สร้างได้ก่อน รูปแบบการก่อสร้างของหอหลบภัยสึนามินั้นขณะนี้เสร็จเรียบร้อยแล้วโดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากมูลนิธิดวงประทีปในการจ้างสถาปนิกมาออกแบบซึ่งลักษณะของหอหลบภัยสึนามินั้นเป็นตึกโปร่ง 4 ชั้น รองรับคนได้ 200-300 คน หอหลบภัย 1 หลังใช้งบประมาณ 4,000,000 บาท ซึ่งขณะนี้แม้ว่าจะมีพื้นที่ในการสร้างแล้วแต่ยังขาดเรื่องงบประมาณอยู่ (ยุพิน โชติประภัสร์ ชาวบ้านน้ำเค็ม, สัมภาษณ์ , 18 มีนาคม 2550)

(ข) ด้านสิ่งแวดล้อม

1) การตั้งบ้านเรือนของชุมชน การตั้งบ้านเรือนของชุมชนที่ส่วนใหญ่ทั้งก่อนและหลังสึนามิจะเป็นบ้านชั้นเดียวและอยู่ติดกันริมทะเล ปัจจุบันหลังสึนามิสภาพบ้านเรือนส่วนใหญ่ก็ยังคงเป็นชั้นเดียวอยู่แต่สภาพบ้านเป็นบ้านปูนและแออัดน้อยกว่าช่วงก่อนสึนามิ เนื่องจากปัจจุบันมีชาวบ้านบางส่วนที่ย้ายไปอยู่ข้างนอกชุมชนเนื่องจากได้บ้านพักถาวรข้างนอกชุมชน จากข้อมูลกรมทรัพยากรธรณี ที่แสดงว่าการเกิดคลื่นสึนามิเมื่อครั้งก่อนนั้นคลื่นมีความสูง 4.7 เมตร และพัดเข้ามาในชุมชนเป็นระยะทางประมาณ 2 กิโลเมตร (กรมทรัพยากรธรณี, 2550 : 18) ดังนั้นพิจารณาจากที่ตั้งของบ้านเรือนที่ตั้งอยู่ริมทะเลอันดามันเหล่านี้ตั้งอยู่ห่างจากทะเลประมาณ 50 - 100 เมตร เพราะส่วนใหญ่แล้วชาวบ้านจะประกอบอาชีพประมงจึงจำเป็นต้องมีบ้านที่ตั้งอยู่ใกล้ทะเลดังนั้นหากว่าเกิดคลื่นสึนามิในระดับความรุนแรง 9.0 ริคเตอร์ ดังเช่นครั้งก่อนอีกย่อมเกิดความเสียหายต่อบ้านเรือน ทรัพย์สินในบ้านอย่างแน่นอน

2) การคมนาคมในชุมชน ถนนน้ำเค็มซึ่งเป็นถนนสายหลักในชุมชนนั้นมีขนาดกว้าง 8 เมตร มีเส้นทางการเข้าออกระหว่างชุมชนและถนนเพชรเกษมเพียงเส้นทางเดียว ซึ่งในทัศนะของชุมชนนั้นถือว่าถนนนั้นแคบและเป็นปัญหาเมื่ออยู่ในสถานการณ์ของการหนีคลื่นสึนามิที่ย่อมเกิดการไหลทล เมื่อพิจารณาจากจำนวนยานพาหนะที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน ได้แก่

- การใช้รถจักรยานยนต์ รถจักรยานยนต์พ่วงข้าง และรถยนต์ของชาวบ้านในชุมชนในการเดินทาง

- รถโรงเรียนที่มาส่งนักเรียนในชุมชนบ้านน้ำเค็มโดยเฉพาะในช่วงเวลา 06.30-07.30 และ 16.00 -17.00 น. เนื่องจากบ้านน้ำเค็มนั้นมีโรงเรียนที่อยู่ใกล้เคียงหลายแห่งและมีเด็กจากชุมชนบ้านน้ำเค็มนั้นก็ไปเรียนที่โรงเรียนเหล่านี้เป็นจำนวนมาก

- รถยนต์หกล้อที่มารับปลาจากแพปลาทุกวัน

- รถบรรทุกหกล้อและสิบล้อที่บรรทุกวัสดุในการก่อสร้างบ้านมั่นคงโครงการสองหรือการก่อสร้างสถานที่ต่างๆในบ้านน้ำเค็มอีก เช่น โครงการศูนย์วัฒนธรรมของชุมชนและโครงการพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งบริเวณเรือเกยตื้น เป็นต้น

- รถยนต์ รถตู้จากรีสอร์ทที่มารับนักท่องเที่ยวเพื่อเข้าไปฝั่งเกาะคอเขาที่จะต้องเข้ามาลงเรือที่ท่าเรือจ้งในบ้านน้ำเค็ม

- รถทัวร์ที่พานักท่องเที่ยวมาเที่ยวในชุมชนโดยเฉพาะที่อนุสรณ์สถานสีนามิบริเวณหาดสวนห้าธันวา เป็นต้น

(ค) การสื่อสารภายในชุมชน ผู้ศึกษาแบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ 1.การสื่อสารในสถานการณ์ปกติและ 2. การสื่อสารในสถานการณ์ภัยพิบัติ ปัญหาความไม่มั่นใจของชาวบ้านที่มีต่อการเตือนภัยของหอเตือนภัยสีนามิ (Tsunami Warning System) เนื่องจาก

1) รัศมีการเดินทางของเสียงอันเนื่องมาจากที่ตั้งของหอเตือนภัยสีนามิ ชุมชนบ้านน้ำเค็มนั้นมีหอเตือนภัยสีนามิอยู่ 2 แห่ง คือ ที่บริเวณโรงเรียนบ้านน้ำเค็มและที่สถานีอนามัยบ้านน้ำเค็ม ซึ่งสถานที่ทั้ง 2 แห่งที่เป็นที่ตั้งของหอเตือนภัยสีนามิ นั้น มีระยะทางห่างกันประมาณ 1 กิโลเมตร และหอเตือนภัยสีนามิ นั้นมีรัศมีการเดินทางของเสียงประมาณ 1.5 กิโลเมตร (เอกสารว่าด้วยการพัฒนาระบบเตือนภัยสีนามิในประเทศไทย, 2550 : 41)

หอเตือนภัยสีนามิทั้งสองแห่งซึ่งอยู่ในระยะทางที่ใกล้กันนั้นสัญญาณเสียงไม่สามารถดังครอบคลุมทั่วทั้งชุมชนที่มีพื้นที่จำนวน 4,060 ไร่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณริมทะเลที่มีลมเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ไม่สามารถได้ยินเสียงได้หรือได้ยินแต่สัญญาณเสียงเบาและไม่ชัดเจน เนื่องจากบ้านน้ำเค็มมีพื้นที่กว้างขวางมากและจุดที่เสียงภัยที่สุดที่ได้รับความเสียหายมากที่สุด ในชุมชนนั้นอยู่ที่บริเวณแหลมสนตั้งแต่สวนห้าธันวาไปจนถึงแพปลาซึ่งเป็นบริเวณที่อยู่ห่างจากที่ตั้งของหอเตือนภัยสีนามิ

ตอนที่รัฐเขามาซ่อมให้มานานแล้วเหมือนกัน เขาซ่อมกันก็ไม่ได้ไปหรอก ก็ได้ยินนะแต่ที่ว่าเสียงมันค่อนข้างเบา ที่ตั้งใจฟังเลยนะเพราะปกติไม่ค่อยได้ยินเสียง เขาไม่ค่อยได้เปิด ก็อยากได้ยิน

ชาวประมงชายฝั่ง, สัมภาษณ์, 19 มีนาคม 2550

2) ปัญหาเรื่องการทดสอบสัญญาณเสียง ครั้งล่าสุดคือวันที่ 25 กรกฎาคม 2550 ที่ผ่านมานั้น ยังไม่มีความชัดเจนในเรื่องของการจัดทดสอบการทำงานของหอเตือนภัยสึนามิว่ายังทำงานอยู่หรือไม่ ดังนั้น จากสาเหตุสำคัญทั้ง 2 ประการนี้ จึงทำให้ชาวบ้านนั้นไม่มั่นใจในการทำงานของหอเตือนภัยสึนามิ (สรุปจากการประชุมในการประเมินผลการปฏิบัติงานการซ้อมแผน 25 กรกฎาคม 2550 ที่ศูนย์ประสานงานชุมชนบ้านน้ำเค็ม)

3) การทำงานของหอเตือนภัยสึนามิหรือสัญญาณเตือนภัยสึนามิมีกำลังในการส่งสัญญาณให้แก่ประชาชนในรัศมีไม่ต่ำกว่า 1 กิโลเมตร ด้วยพลังงานเสียงเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 121 เดซิเบล ในการส่งสัญญาณเตือนภัยจะเริ่มจากการส่งเสียงเตือนภัยด้วยเสียงไซเรนก่อนจากนั้นก็จะเป็นเสียงไซเรนสลับเสียงเตือนภัย 5 ภาษา ได้แก่ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษาเยอรมัน ภาษาจีน และภาษาญี่ปุ่น เสียงไซเรนจะเริ่มจากความถี่น้อยและค่อย ๆ เพิ่มความถี่มากขึ้นเรื่อย ๆ ตามลำดับ (ศูนย์เตือนภัยพิบัติแห่งชาติ, ออนไลน์) ในส่วนของชุมชนบ้านน้ำเค้มนั้นมีประชากรที่เป็นแรงงานต่างด้าวชาวพม่าที่เข้ามาทำงานเป็นจำนวนมากแต่เมื่อพิจารณาจากภาษาที่ใช้ในการออกอากาศเพื่อเตือนภัยสึนามินั้นไม่มีภาษาพม่าดังนั้น แรงงานต่างด้าวชาวพม่าถือว่าเป็นกลุ่มที่เปราะบางอยู่เนื่องจากไม่สามารถที่จะเข้าถึงการสื่อสารในการเตือนภัยสึนามิจากภาครัฐได้

(4) หอกระจายข่าวในชุมชนที่มียังไม่ครอบคลุมทั้งชุมชน โดยหอกระจายข่าวของกรมประชาสัมพันธ์นั้นมี 2 แห่ง แต่มิได้มีการใช้งานอย่างสม่ำเสมอ

(5) ในสถานการณ์ปกตินั้นชุมชนบ้านน้ำเค็มสามารถใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ระบบต่างๆได้ทั้งบนฝั่งและในคลองที่ห่างจากฝั่งประมาณ 3 กิโลเมตร³ แต่ในสถานการณ์ภัยพิบัติสึนามิที่ผ่านมานั้น การติดต่อผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่นั้นไม่สามารถใช้ได้

(6) ปัญหาการสื่อสารกับแรงงานต่างด้าวชาวพม่าผู้ศึกษาแบ่งเป็น 2 รูปแบบ คือ

-ความไม่เข้าใจในการสื่อสารที่เป็นภาษาพม่าในรูปแบบของภาษาพูดและภาษาเขียนคืออยากที่จะสื่อสารด้วยแต่สื่อสารกันไม่รู้เรื่อง

-ไม่อยากสื่อสาร ทัศนคติในทางลบ ทัศนคติทางชาติพันธุ์ซึ่งเป็นปัญหาความล่อแหลมด้านสังคม ของแรงงานต่างด้าวชาวพม่า

3.4.2 ด้านสังคม

³ จากการออกเรือและสังเกตจากโทรศัพท์เคลื่อนที่ของผู้ศึกษา

(ก) การสร้างความเข้าใจร่วมกัน การทำให้คนในชุมชนเข้าใจและยอมรับกติกาต่าง ๆ ที่ชุมชนนั้นร่วมกันกำหนดขึ้นเป็นเรื่องยาก ยกตัวอย่างเช่น โรงเรียนบ้านน้ำเค็ม ที่พยายามจะทำความเข้าใจกับผู้ปกครองของเด็กให้ไว้ใจในโรงเรียนที่เมื่อได้รับข่าวว่าเกิดเหตุแผ่นดินไหวหรือสึนามินั้นให้ผู้ปกครองอพยพและหนีออกไปก่อนโดยไม่ต้องวกกลับมารับลูกหลานที่โรงเรียน เนื่องจากชุมชนร่วมกันกำหนดว่าโรงเรียนบ้านน้ำเค็มนั้นเป็นสถานที่ที่ปลอดภัยจากคลื่นสึนามิ เพราะว่ามีอาคารเรียนที่สร้างอย่างแข็งแรงและมี 3 ชั้น หากว่าในช่วงเวลาที่เสี่ยงต่อเหตุการณ์สึนามิโรงเรียนจะเป็นผู้ดูแลเด็กให้ หรือข้อตกลงที่กำหนดร่วมกันว่าเมื่อเกิดเหตุฉุกเฉินที่จะต้องอพยพหนีออกจากชุมชนนั้นให้ยานพาหนะต่าง ๆ วิ่งทางซ้าย ซึ่งก็เป็นสิ่งที่กระทำโดยปกติอยู่แล้ว และคนวิ่งก็ให้วิ่งทางขวา เนื่องจากปัญหาการจราจรในชุมชนนั้นในภาวะปกติก็คับคั่ง มีรถวิ่งเข้าออก-ตลอดเวลา และใช้ความเร็วสูงดังนั้นหากว่าต่างคนต่างรีบอพยพออกมาในเวลาเดียวกันนั้นย่อมเกิดปัญหาอุบัติเหตุอย่างแน่นอน (สรุปจากการประชุมที่ศูนย์ประสานงานชุมชนบ้านน้ำเค็ม เรื่องการวางแผนการเตรียมความพร้อม วันที่ 6 มีนาคม 2550)

(ข) กลุ่มเปราะบางที่เป็นแรงงานต่างด้าวชาวพม่า การไม่ได้ให้ความสำคัญกับแรงงานต่างด้าวชาวพม่า พิจารณาจากสัญญาณเตือนภัยสึนามิที่มีเสียงเตือนภัย 5 ภาษา ได้แก่ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษาเยอรมัน ภาษาจีนและภาษาญี่ปุ่น แต่ปัจจุบันยังไม่มีเสียงเตือนภัยสึนามิที่เป็นภาษาพม่า ซึ่งจากข้อมูลของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยวันที่ 5 มกราคม 2548 นั้นมีจำนวนผู้เสียชีวิตที่เป็นแรงงานต่างด้าวชาวพม่าถึง 7,000 คน และจากรายงานการวิจัยขององค์การระหว่างประเทศเพื่อการโยกย้ายถิ่นฐาน (2550 : 50) กล่าวว่า

“...ชาวต่างด้าวบ้านน้ำเค็มมีบางคนที่ไม่เข้าใจความหมายของสัญญาณเตือนภัยสึนามิมิริมทางถนน พอ ๆ กับที่ไม่เข้าใจถึงความสำคัญของหอเตือนภัย...”

ข้อมูลดังกล่าวเหล่านี้สะท้อนว่าแรงงานต่างด้าวชาวพม่ายังอยู่ในกลุ่มเปราะบาง (vulnerable) ที่มีความล่อแหลมต่อการได้รับภัยพิบัติสึนามิ